

UTAJÄRVEN PONTEMAN TUULIPUISTOHANKKEEN SAUKKOSELVITYS 2021

Saukko

Sisältö

1. Johdanto.....	3
2. Yleistä saukkojen ekologiasta	3
3. Saukon uhanalaisuus.....	4
4. Aineisto ja menetelmät.....	4
5. Tulokset.....	5
6. Lähteet ja kirjallisuus.....	7
7. Liitteet	8

1. Johdanto

Tuulipuisto Pontema Oy tilasi syksyllä 2021 Suomen Luontotieto Oy:ltä saukkoselvityksen suunnitteilla olevan Utajärven Ponteman tuulivoimapuistohankkeen vaikutusalueelta. Selvitys kuuluu hankkeen ympäristösuunnitteluun ja ympäristövaikutuksiin liittyviin perusselvityksiin. Tehtävän yhteyshenkilönä on tilaajan puolella toiminut Martin Sjöwall ja Suomen Luontotieto Oy:ssä Jyrki Matikainen.

2. Yleistä saukkojen ekologiasta

Saukko (*Lutra lutra*) on vesielämään sopeutunut näätäeläin, jota nykyään tavataan koko Suomen alueella. Lajia tavataan kaikenlaisten vesien äärellä ja aiemmin lähes sukupuuttoon metsästetty saukko on palannut myös merialueille. Laji suosii elinympäristöinään pieniä virtavesiä, joissa myös talvella on sulapaikkoja. Koiran reviiri on laaja ja se voi liikkua kymmenien kilometrien vesistöreiteillä. Saukko kykenee myös siirtymään maakannasten yli vesistöreiteiltä toiseen.

Lajin suojelun kannalta oleellisin asia on sopivan rauhallisen lisääntymispaikan löytäminen. Vaikka talvisaikaan saukko ei ole ihmisarka, lisääntymisaikana se on hyvin varovainen ja lisääntymispaikat valitaan vesistöreitien rauhallisemmista osista. Saukko on hidas lisääntyjä, sillä naaras synnyttää kerralla vain 1–3 poikasta. Suomessa saukon poikaset syntyvät lumettomana vuodenaikana, yleensä huhtikuun - lokakuun välillä. Synnytyspesä voi sijaita kauempana vesirajasta. Emo siirtää poikasensa pian poikasten silmien avautumisen jälkeen synnytyspesästä jokivarressa olevaan siirtopesään. Kumpikin pesistä voi sijaita luolassa, louhikoissa, tiheässä kuusenaluksessa tai muun tiheän kasvillisuuden suojassa. Laji voi pesiä myös ihmisen vanhoissa rakenteissa, kuten myllynraunioissa tai romahtaneissa tierummuissa. Saukon synnytyspesää on lähes mahdotonta löytää ilman naaraan radioseurantaa tai tietoa vanhasta pesäpaikasta. Myös pienten poikasten siirtopesän löytäminen on vaikeaa. Pesät ovat käytössä muutaman kuukauden ja sen jälkeen levähdyspaikka vaihtuu tiheään. Pennut seuraavat emoaan syntymäänsä seuraavan talven yli. Synnytys- ja siirtopesien paikka voi vaihtua,

Nuanjokivarressa on saukolle sopivia pesä- ja lepopaikkoja runsaasti

mutta lisääntymispaikka säilyy vuodesta toiseen samalla paikalla. Lisääntymispaikan määrittely on mahdollista vaikka pesäluolan tarkkaa paikkaa ei etsittäisikään. Jos lisääntymispaikka hävitetään, muuttuu koko saukkonaaraan huomattavasti lisääntymispaikkaa laajempi elinpiiri samalla lisääntymiseen kelpaamattomaksi. Lisääntymispaikka on aina hyviä talvisia ruokailupaikkoja sisältävällä vesistöreitillä ja sijaitsee rannoiltaan suojaisella osuudella, joka on lähellä talvista ruokailualueita. Yleensä lisääntymispaikka on myös reitin rauhallisimmalla osalla. Lisääntymistuloksen kannalta poikueen mahdollisuus selvitä hengissä ensimmäisestä talvestaan, on tärkeämpää kuin itse tarkka synnytyspaikka tai pienten poikasten lepopaikat. Lisääntymistuloksessa keskeisin tekijä on talvella sulana pysyvien saalistuspaikkojen saataavuus elinpiirillä (Nieminen ym 2017)

3. Saukon uhanalaisuus

Viimeisimmän kansallisen uhanalaisarvion (Hyvärinen ym 2019) mukaan Suomen saukkokanta arvioitiin elinvoimaiseksi, eikä laji ole uhanalainen Suomessa. Maailmanlaajuisesti arvioituna saukko kuuluu silmälläpidettäviin (NT) lajeihin. Saukko kuuluu EU:n Luontodirektiivin liitteen IV lajeihin ja on siten erityisesti suojeltu laji koko EU:n alueella. Viimeisimmän arvion mukaan Suomen saukkopopulaatio olisi noin 5000 yksilöä ja kanta kasvaa koko ajan. Laji on levittäytynyt koko Suomeen ja laji on levinnyt jo kaupunkialueillekin.

4. Aineisto ja menetelmät

Alueella toteutettu saukkoselvitys tehtiin yleisesti käytetyllä jälkiselvityksellä (Sulkava 2007). Saukon tai saukkopoikueiden esiintymisen ja keskeisten ruokailualueiden selvittäminen onnistuu parhaiten talvella, jolloin työ on nopeinta ja helpointa. Parhaat ruokailualueet voi selvittää maastotöissä vuodenajasta riippumatta, mutta varmistus siitä, onko paikalla lisääntymispaikka, on yleensä saatavissa vain talvi-inventoinneilla. Poikasten kanssa liikku-

Kalan suomuja saukon onnistuneen saalistuksen jäljiltä

vat saukkonaaraat keskittävät pentueen elämän erityisesti poikasille sopiville ruokailualueille. Tämä tekee lisääntymispaikkojen selvittämisen talviolosuhteissa suhteellisen helpoksi. Lumijälkien avulla voi myös päätellä löytyneiden yksilöiden sukupuolen ja erottaa poikueet muista yksilöistä. Poikueen talvinen ruokailupaikka on osa saukon lisääntymis- ja levähdyspaikkaa. Poikueiden liikkumista selvittämällä voidaan lisääntymispaikka määritellä riittävällä tarkkuudella. Käytännössä saukkoinventointi tapahtuu (sekä kesällä että talvella) kulkemalla alueen vesistöjen rannat joko yhden tai useampia kertoja kauttaaltaan läpi.

Selvityksessä kuljettiin Nuanjoen jokivarsi läpi kahteen kertaan ja Utosjoen tutkimusalueen puolella kulkeva jokiosuus yhteen kertaan. Näiden kohteiden lisäksi tehtiin yksi käynti Pontemanojalle, joka oli kuitenkin lähes kokonaan jäänyt. Selvitysaikana alueella oli noin viiden sentin lumipeite ja alueelle satoi lisää lunta toisena selvityspäivänä muutamia senttejä. Jälkihavaintojen kannalta olosuhteet olivat ihanteelliset. Maastonselvitykset tehtiin 26–28.10 ja niistä vastasivat Jyrki Matikainen ja Heidi Alho. Selvitykset tehtiin samanaikaisesti alueelle tehdyn susien jälkiseurantaselvityksen kanssa. Raportin kirjoitti Jyrki Matikainen ja taitto-työstä vastasi Eija Rauhala. Nuasjoen alueelta on olemassa melko tuoreita saukkohavaintoja ja tuulivoimahankkeen muiden luontoselvitysten aikana alueelta on tehty saukkohavaintoja (Harri Taavetti)

5. Tulokset

Vaikka saukoista ei tehty näköhavaintoja, Nuanjoen yläjuoksulta löytyi runsaasti saukkojen jälkiä, jätöksiä ja myös saalistusjätteitä, kuten kalansuomuja ja perkeitä. Jälkien perusteella alueella olisi liikkunut kaksi eri saukkoyksilöä ja koska toiset jäljet olivat jonkin verran toisia pienempiä, tulkittiin että alueella olisi liikkunut emo (naaras) ja tämänvuotinen poikanen. Runsaimmin jälkiä havaittiin Nuanjoen ylittävällä sillalla ja jokijaksolla sillasta Säynäjän järven suuntaan. Sillan ja Nuanjärven välillä jälkiä havaittiin niukemmin, mutta on selvää, että saukot käyttävät koko jokea saalistusalueenaan. Nuanjoen ylittävän metsäautotien sillan yli kulki leveä, saukkojen käyttämä ylityspaikka (kuva). Sillan rumpu on hyvin pieni ja tiedetään

Saukon elinpiiriä Nuanjokivarressa

että saukot eivät mielellään sukella rumpuja pitkin tien alitse. Utosjoelta tai Pontemanojalta, joka oli jo pääosin jäätynyt, ei löytynyt merkkejä saukon esiintymisestä.

Nuanjoki on saukolle ihanteellista elinympäristöä. Alue on rauhallinen ja joen kalakanta lienee syönnösjälkien perusteella runsas. Lisäksi alueelta on suora vesistöyhteys Säynäjän kautta laajempaan jokiverkostoon. Nuanjärven eteläpuolella on vedenjakaja ja Utosjoen kautta Oulujoen vesistöreitille pääsy vaatii noin kilometrin maakannaksen ylittämisen, joka saukoille on lyhyt maamatka erityisesti talviaikaan.

Nuanjoen alueella on runsaasti lajille sopivia rauhallisia pesäpaikkoja. Alueella on jokipenkkoja sekä vanhoja majavan rakennelmia, joissa on lajille sopivia pesäkoloja. Lisäksi osalla jokivartta tiheä kuusikko yltää aivan jokivarteen luoden suojaisia oleskelupaikkoja. Tyypillisin levähdyspaikka lajin elinpiireillä on jokirannassa kasvava kuusi, jonka oksat ulottuvat veden päälle. Tällöin oksien alle jää näkösuojan antava väylä, jota pitkin saukko pääsee uimalla suoraan kuusen alle.

Nuanjoen jokivartta ja lähialuetta on pidettävä saukon lisääntymis- ja levähdyspaikkana, joka tulee jättää maankäytön ulkopuolelle. Erityisesti joen alajuoksu Nuanjoen sillalta Säynäjän järvelle oli jälkien perusteella saukkojen suosimaa ympäristöä ja lajin synnytyksesä sijaitsee todennäköisesti tällä alueella.

Lähimmät suunnitellut voimalanpaikat (voimalat 26 ja 27) sijoittuisivat lähes kilometrin päähän Nuanjoen alueesta, joten suoria haittavaikutuksia lisääntyvälle saukkonaaraalle hankkeesta tuskin syntyy. Varotoimenpiteenä eniten melua tuottavan rakentamisen voisi näiden voimaloiden osalta kuitenkin siirtää saukon pesimäkauden ulkopuolelle. Vaikka tuulivoimaloiden vaikutuksista saukoille ei tutkimuksia ole tehty, on vaikea kuitenkin keksiä sellaisia vaikutusmekanismeja, jotka saukkoihin vaikuttaisivat. Nuanjoen ylittävän metsäautotien sillan mahdollisen uusimisen yhteydessä kannattaa alitusrumpu tai silta rakentaa siten että vesiuoman reunoille jää kiinteää maata, jota pitkin saukot pääsevät alittamaan tien turvallisesti.

Saukkojen ylityspaikka metsäautotien yli

6. Lähteet ja kirjallisuus

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.
- Kauhala, K. 1996: Distributional history of the American mink (*Mustela vison*) in Finland with special reference to the trends in Otter (*Lutra lutra*) populations. *Ann. Zool. Fennici* 33:283-29
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.
- Sulkava, R. 2006: Ecology of the otter (*Lutra lutra*) in Central Finland, and methods estimating the densities of populations. – Väitöskirja, Joensuun yliopisto. 128 s.
- Sulkava, R. 2007: Snow tracking – a relevant method for estimating otter *Lutra lutra* populations. *Wildlife Biology* 13: 208–218.
- Sulkava, R. & Liukko, U.-M. 1999: Valtakunnallinen saukkokannan lumijälkiseuranta. Saukkokannan tila ja seuranta Suomessa. – Suomen Ympäristö, Luonto ja Luonnonvarat 353, s. 7–77. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Sulkava, R. T. & Liukko, U.-M. 2007: Use of snow-tracking methods to estimate the abundance of otter (*Lutra lutra*) in Finland with evaluation of one-visit census in monitoring purposes. – *Annales Zoologici Fennici* 44: 179–188.
- Sulkava, R. & Storränk, B. 1995: Inventering av utter vintertid. Plan för övervakning av utterstammen i Finland med hjälp av vinterspårningar; metodik och inventeringsanvisningar. – Report, Finlands Miljöcentral. 19 s.

